

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Dr. Grigore ALEXANDRESCU

Vasile POPA

POSIBILE ARHITECTURI INSTITUȚIONALE EUROPENE

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate

Universității Naționale de Apărare

- Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al
CSSAS

ISBN 973-663-141-9

Editura Universității Naționale de Apărare

București, 2004

CUPRINS

ARGUMENT.....	5
CAPITOLUL 1 INSTITUȚII EUROPENE LA ÎNCEPUT DE MILENIU.....	7
1.1. INSTITUȚII POLITICE.....	9
1.2. INSTITUȚII ECONOMICE.....	13
1.3. INSTITUȚII MILITARE, DE SECURITATE ȘI STABILITATE	17
1.4. INSTITUȚII FINANCIARE, DE JUSTIȚIE, DE POLIȚIE ETC.	23
CAPITOLUL 2 MUTAȚIILE INSTITUȚIONALE ȘI COOPERAREA EUROPEANĂ.....	25
2.1. INSTITUȚIILE EUROPENE ÎN DINAMICA COOPERĂRII INTERNAȚIONALE	25
2.2. SCHIMBĂRILE INSTITUȚIONALE EUROPENE ȘI NOUA PARADIGMĂ A COOPERĂRII.....	29
CAPITOLUL 3 O ARHITECTURĂ INSTITUȚIONALĂ PENTRU EUROPA DECENIULUI URMĂTOR.....	33
3.1. PROCESUALITATEA	33
3.1.1. Uniunea Europeană	33
3.1.2. Alianța Nord-Atlantică.....	35
3.2. DIRECȚII DE ACȚIUNE VIITOARE	37
3.2.2. Alianța Nord-Atlantică.....	41
3.2.3. Alte instituții europene	43
CAPITOLUL 4 EVALUĂRI FINALE.....	45
4.1. CONCLUZII	45
4.2. PROPUNERI	46

ARGUMENT

Determinarea direcțiilor în care evoluează instituțiile europene constituie un element esențial al surprinderii dimensiunilor prosperității, stabilității și securității continentului următoarelor decenii. În vastul proces de unificare, prin extindere continuă, a Europei, transformările instituționale, mai ales pe verticala schimbărilor de adâncime, calitative, și fondarea unui model funcțional pluralist, rațional, caracterizat de relații de interese nu întotdeauna simetrice, vor da continentului o arhitectură nouă, unitară, perfect racordată la arhitectura globală.

Decelarea schimbărilor preconizate în deceniile următoare la nivelul instituțiilor europene oferă o perspectivă credibilă a dezvoltării comunității continentale și globale, într-un mediu dinamic, complex, încărcat de riscuri, provocări, pericole și amenințări multiple și grave.

Ideea înfruntării viitorului cu arma unității și coerenței politice și acționale, cu instrumentele responsabilității, ale conjugării competitivității și echității, solidarității și eficienței pornește de la obiectivul realizării unei integrări economice puternice, în condițiile amplei competiții internaționale, în contextul globalizării și regionalizării, de la cerința făuririi unei Europe politice active, care-și valorifică pe deplin potențialitățile creatoare, tinzând mereu spre o deplină unitate de valori și comuniune de interese vitale.

Astăzi efectele globalizării au început să se resimtă. Economia mondială, după o perioadă apreciabilă de reflux, s-a revigorat. Fluxurile de bunuri și de investiții, dezvoltarea tehnologică și progresul democrației au adus mai multă libertate și prosperitate oamenilor.¹

În acest context, amenințările transnaționale (terorismul, migrația, traficul de droguri și ființe umane, crima organizată),

profitând de permeabilitatea frontierelor, au avut mai multe șanse de a se propaga în interiorul „bătrânului continent”, și nu numai. Lupta împotriva tuturor pericolelor, riscurilor și amenințărilor a devenit o nouă și originală componentă a globalizării, în general, și a regionalizării, în special.

Actualul mediu de securitate impune acum, mai mult ca oricând, o abordare globală și unitară a problematicii securității fiecărei națiuni în parte și Europei în întregul ei. Conceptul de apărare, pe zi ce trece, se dovedește a fi neacoperitor pentru gama largă de agresiuni cu care europenii se confruntă.

Dinamica instituțiilor continentale, politice, economice, de securitate, sociale, culturale, științifice, de mediu etc., mutațiile pe multiple planuri preconizate în cooperarea europeană, elementele de convergență și complementaritate ale diverselor instituții implicate în existența de viitor a Europei vor trebui să asigure sintetizarea unor priorități și perspective viabile în direcția stabilității și prosperității sale, păcii și securității internaționale.

¹ Javier SOLANA, *Une Europe sure dans un monde meilleur*, în <http://ue.eu.int/pressdata/fr/reports/76256.pdf>.

Capitolul 1

INSTITUȚII EUROPENE LA ÎNCEPUT DE MILENIU

Primii ani ai noului mileniu găesc construcția europeană în plin proces de aprofundare, în condițiile amplei largiri la care aceasta a fost supusă, care determină un impact serios în capacitatea decizională și coezivă, în planul adaptării structural-instituționale. Uniunea Europeană, ca actor global, dovedește, la nivel instituțional, după 2001, un potențial de transformare, de eficacitate, coerență și credibilitate remarcabil. Dacă luăm în calcul doar Strategia europeană de securitate, adoptată în decembrie 2003, constatăm că aceasta conferă o proiecție viguroasă a rolului internațional al UE în condițiile noilor riscuri și amenințări la adresa democrației și libertății.

Instituțiile comunitare din domeniu au temeiul strategic de a trece, acum, de la aplicarea unei politici de securitate segmentate la cea a uneia interconectate, la un management unificat și la capacități complexe. Realismul actualelor orientări strategice securitare are consecințe pozitive asupra dimensionării și configurării instituțiilor specifice, a capacităților militare comunitare și procesului de cooperare (cu accente pe evaluarea riscurilor, serviciile de informații, standarde și cooperarea cu sectorul economiei).

Este mai mult decât evidentă, raportată la forța preconizată a instituțiilor sale de apărare și securitate, creșterea semnificativă a puterii UE, ce se sprijină, în prezent, pe continuitatea procesului de integrare și o cooperare permanent structurată, în cadrul politicii europene de securitate și apărare. De altfel, consolidarea capacităților europene bazate pe coordonare și coerență va asigura crearea unei Europe puternice într-o lume sigură².

Nu numai UE, ci ansamblul instituțiilor europene actuale indică faptul că în construcția acestora nu poate fi detectat un model preexistent. Dialogul și cooperarea sunt singurele repere de pornire în

² Javier SOLANA, *Stratégie de sécurité de l'Union européenne, in Défense nationale*, Paris, nr. 5, mai 2004.

conceperea unor structuri durabile și eficiente. Ca să ne referim la instituțiile comunitare cele mai perene, vom sublinia faptul că diferitele puncte de vedere asupra Europei instituționale viitoare – care prevăd o formă federală, deci o putere supranațională, sau o organizare de tip confederal, într-o Europă a națiunilor, ori o asociație a liberului schimb, prin reducerea la minimum a instituțiilor – pornesc de la valențele pozitive ale construcției de astăzi, neignorând însă limitele și limitările impuse de participarea la procesul renovativ a unui număr atât de mare de state, cât vor compune în următorii ani Uniunea.

Dincolo însă de perenitatea evidentă a celor mai multe din instituțiile continentale, se poate constata cum, în ultimul deceniu, au apărut și s-au afirmat, alături de acestea, unele modalități instituționale complementare, cu impact puternic asupra amplificării procesului de integrare europeană și euro-atlantică: inițiativele de cooperare regională și subregională, ce includ proiecte și programe politice, economice, militare, sociale etc. care sprijină statele afiliate în eforturile de democratizare și dezvoltare durabilă, de întărire a încrederii, securității și stabilității. Sunt noi oportunități – apreciate ca obiectiv necesare și eficiente de către specialiști și analiști politici și militari³ – de interconectare a capacităților și utilizare mai completă a resurselor, pentru îndeplinirea unor obiective comune.

Dacă problemele de rezolvat n-ar fi atât de numeroase, iar condițiile în care funcționează instituțiile europene actuale atât de complexe și diverse, de la o etapă la alta tot mai dificile, am putea considera că arhitectura instituțională în funcțiune a continentului se apropie de cea optimă, singurele modificări fiind cele impuse de exigențele și cerințele viitorului.

Pentru o mai bună înțelegere a amplitudinii dezvoltării structurale instituționale europene la începutul secolului XXI și a percepției proiecției dimensiunilor sale la orizontul deceniilor care ne vin în întâmpinare, vom grupa multitudinea de instituții prezente, pe domenii.

³ O tratare cuprinzătoare a problematicii inițiativelor de cooperare regională și subregională realizează col. dr. Ioan COȘCODARU, în articolul „Cooperarea politico-militară și militară în sud-estul Europei”, din revista „Impact strategic” nr. 3/2002, pp. 39-45.

1.1. Instituții politice

Consiliul Europei, Parlamentul European, Consiliul European, Consiliul de Miniștri și Comisia Europeană, Adunarea parlamentară a OSCE, Consiliul ministerial al OSCE, Consiliul permanent al OSCE, Consiliul Nord-Atlantic - NAC

*Consiliul Europei*⁴ cuprinde 45 de state membre, plus Vaticanul (cu titlu de observator), și este compus din Comitetul de Miniștri, reprezentând guvernele și Adunarea parlamentară (constituită din delegațiile parlamentelor naționale), care are doar putere consultativă. Consiliul emite recomandări fără putere de constrângere și poate amenda Convenții europene care trebuie să fie ratificate ulterior de parlamentele naționale. Convențiile devin obligatorii doar pentru statele care le-au ratificat. Cu toate că, geografic, Consiliul Europei are o mai mare întindere decât cel al UE (Consiliul European), acesta are puteri mult mai limitate, rezumându-se la recomandări sau convenții interstate, adoptate prin negocieri interguvernamentale.

*Parlamentul European*⁵ (PE) este ales prin sufragiu universal direct de către cetățenii statelor membre ale UE, pentru cinci ani, numărul de deputați fiind fixat proporțional cu populația fiecărui stat. Deputații nu sunt repartizați pe delegații naționale, ci pe grupe politice, în funcție de afinitățile partidelor pe care le reprezintă: Partidul popular european (PPE), Partidul socialist european (PSE), Europeanii liberali, democrați și reformatori (EDLR), Verzii, Stânga unitară europeană (GUE), Uniunea pentru Europa Națiunilor (UEN), Europa democrațiilor și diferențelor (EDD). Deciziile politice ale PE se elaborează în comisiile parlamentare. PE are putere de codecizie, alături de Consiliul European, astfel că directivele și reglementările sunt aprobate de el înainte de a fi promulgate de Consiliu. PE votează

⁴A se vedea „*Connaitre les institutions europeennes*“, în <http://www.coordeurop.org/sito/> franceze/ Libres_d%C3%A9bats_Documents/Documents/Dominique.htm

⁵ *Institutions et autres organes de l'Union européenne – Le Parlement européen*, în <http://europa.eu.int/institutions/> parliament/index_fr.htm.

bugetul european și exercită controlul asupra ansamblului activităților UE. Prin noul Tratat Constituțional, rolul PE în probleme legislative și bugetare este întărit (va adopta, împreună cu Consiliul, cvasitotalitatea textelor).

*Consiliul European*⁶ reprezintă întâlnirile bianuale la nivel înalt ale șefilor de stat și de guvern din cele 25 state membre ale UE, la care asistă miniștrii de externe și președintele Comisiei Europene, acesta din urmă informând în final Parlamentul European în legătură cu rezultatele reuniunilor respective. Pentru a se evita confuzia cu reuniunile Consiliului de Miniștri, reuniunile Consiliului European sunt numite în mod obișnuit summit-uri. Președinția acestora aparține șefului statului ce asigură președinția UE.

Deși, din punct de vedere juridic, Consiliul European nu este o instituție a Uniunii Europene, totuși el are un rol esențial în toate domeniile, întrucât adoptă orientările politice comune. De asemenea, înlătură unele blocaje la nivel ministerial și joacă un rol esențial în soluționarea problemelor curente din viața internațională, prin Politica Externă și de Securitate Comună (PESC)⁷.

Consiliul European reprezintă o instituție comunitară cu atribuții legislative. Acesta ia decizii după avizul Parlamentului sau în procedură de codecizie cu acesta. Are rolul de a coordona politicile economice generale ale Uniunii, de a încheia în numele acesteia acorduri internaționale și de a aproba, împreună cu Parlamentul, bugetul comunitar. De asemenea, ia deciziile necesare în vederea definirii și punerii în aplicare a PESC, a coordonării acțiunilor statelor membre în domeniile ce țin de ordinea publică și cooperarea judiciară în materie penală. Prin Tratatul de la Maastricht, a fost stabilit rolul oficial al Consiliului: definirea direcțiilor generale de acțiune politică ale UE. Tratatul Constituțional îi conferă o mai mare capacitate de decizie, continuitate și coerență.

⁶ *Instituțiile europene*, în **Ce este Uniunea Europeană?** Centrul de Informare al Comisiei Europene în România, Editura EST, București, 2001, p.39.

⁷ Vezi „*Prezentarea instituțiilor europene*“, în <http://euroinfo.cdimm.org/pagjos/ue/institut.htm>.

*Consiliul de Miniștri*⁸ (*Consiliul UE*) este principalul organ de decizie al Uniunii și reprezintă statele membre ale acesteia. Câte un ministru desemnat de fiecare guvern național participă la reuniunile sale. Identitatea ministrului respectiv depinde de subiectele înscrise pe ordinea de zi, astfel că există nouă configurări ale Consiliului: Afaceri generale și relații externe; Afaceri economice și financiare (ECOFIN); Justiție și afaceri interne; Locuri de muncă, politică socială, sănătate și consumatori; Competitivitate (piața internă, industrie și cercetare); Transporturi, telecomunicații și energie; Agricultură și pescuit; Mediu; Educație, tineret și cultură. Consiliul adoptă legislația europeană. În numeroase domenii, emite acte normative împreună cu Parlamentul european. Coordonează marile orientări ale politicilor economice ale statelor membre. Semnează acordurile internaționale între UE și una sau mai multe țări sau organizații internaționale, dar și convenții între statele membre ale UE în domenii ca: fiscalitatea, dreptul societăților sau protecția consulară, ori cooperarea în domeniul justiției și afacerilor interne. Aprobă bugetul UE, împreună cu Parlamentul. Definiște politica externă și de securitate comună a UE. Coordonează cooperarea între instanțele judiciare și forțele de poliție naționale în materie penală. În decembrie 2000, la Nisa, Consiliul a decis ca, în domeniul politicii externe și de securitate comună, să constituie noi structuri politice și militare permanente, sub egida sa, care să asigure controlul politic și orientarea strategică în caz de criză, astfel: Comitetul Politic și de Securitate (COPS); Comitetul militar al UE (CMUE) și Statul major militar al UE (EMMUE), compus din experți militari detașați pe lângă Secretariatul Consiliului de către statele membre. Președinția Consiliului este ocupată pe rând de fiecare stat membru. După 1 mai 2004, numărul de voturi de care dispune fiecare țară membră în Consiliu a fost schimbat. De menționat că, la Nisa, s-a stabilit, pentru a se evita blocajele datorate numărului mare de state membre, ca decizia Consiliului să se ia cu majoritate calificată într-un număr important de domenii care înainte cereau unanimitatea.

Comisia Europeană este organul executiv al UE, compus dintr-un președinte și un colegiu care reunește comisarii numiți de

⁸ *Institutions et autres organes de l'Union européenne – Le Conseil*, în <http://europa.eu.int/institutions/council/inde-fr.htm>.

guvernele naționale. Reprezintă exclusiv interesele comunitare, asigurând respectarea tratatelor și având drept de inițiativă prin directive, reglementări, decizii, recomandări. Este responsabilă de punerea în aplicare a politicilor comunitare. Adresează Consiliului recomandări de politică economică, supraveghează situația bugetară și datoriile publice ale statelor membre, poate sesiza Consiliul referitor la aspecte legate de PESC. În urma summit-ului Consiliului European de la Nisa, țările mari au acceptat ca, începând din 2005, să renunțe la unul din cei doi comisari. Prin Tratatul Constituțional, Comisia devine mai puțin numeroasă, mai eficace și răspunde mai bine decât până acum interesului general european.

Adunarea parlamentară a OSCE, una din cele mai importante instituții ale OSCE în domeniul dezvoltării democratice și al monitorizării electorale, forumul care grupează parlamentari din țările continentului, delegații de observatori (adunări parlamentare internaționale) și parteneri asiatici și mediteraneeni. Reprezentanții Sfântului Scaun au statut de invitați de onoare. Instituția are ca misiuni evaluarea aplicării obiectivelor OSCE și dezbateră subiectelor tratate în Consiliul ministerial și în reuniunile șefilor de stat și de guvern.

Consiliul Ministerial al OSCE este compus din miniștrii de externe ai statelor membre. În perioada dintre summit-uri, are putere de decizie în problemele curente ale organizației. Cel puțin o dată pe an (nu însă în anul în care se desfășoară summit-ul), se reunește spre a analiza aspectele procesului de securitate relevante pentru OSCE, a analiza și evalua activitățile desfășurate de organizație, asigurând astfel îndeplinirea obiectivelor principale stabilite în cadrul summit-urilor, a lua deciziile curente necesare. Reuniunile sale ajută la menținerea legăturii dintre deciziile politice luate la summit-uri și funcționarea cotidiană a organizației.

Consiliul Permanent al OSCE este principala structură având ca activitate de bază desfășurarea consultărilor politice și derularea procesului de luare a deciziilor în toate problemele de competență OSCE. Este responsabil de desfășurarea activităților de rutină ale organizației. Membrii Consiliului Permanent sunt reprezentanții permanenți la OSCE ai țărilor membre. Ei se reunesc săptămânal la Centrul pentru Congrese Hofburg, din Viena. În afară de aceste reuniuni săptămânale, reprezentanții permanenți mai participă și la

alte activități, precum schimburi de opinie, ședințe ale diverselor comitete, întâlniri neoficiale. Periodic, Consiliul se reunește la nivelul directorilor direcțiilor politice din ministerele afacerilor externe ale țărilor membre.

Consiliul Nord-Atlantic (North Atlantic Council). Alcătuit din reprezentanți ai țărilor membre ale Alianței, acesta este organul decizional cel mai important din cadrul organizației. Se întrunește în mod regulat la nivel de ambasadori, cel puțin de două ori pe an la nivel de miniștri de externe și de apărare și, ocazional, în sesiuni la nivel înalt.

Instituțiilor prezentate mai sus le putem adăuga unele organizații regionale, ca: *Adunarea baltică* (de cooperare între parlamentele Estoniei, Letoniei și Lituaniei), *Conferința parlamentară a Mării Baltice* (forum creat în 1991, cu reuniuni anuale, în care sunt reprezentate adunările parlamentare naționale și regionale din regiune, având ca obiectiv dezvoltarea cooperării între acestea și dezbateră problemelor regionale de primă importanță) etc.

1.2. Instituții economice

UNECE – Comisia economică a ONU pentru Europa, CESE – Comitetul Economic și Social European, Comitetul Regiunilor, BEI - Banca Europeană de Investiții, BCE – Banca Centrală Europeană, BERD – Banca Europeană de Reconstrucție și Dezvoltare, CEFTA - Acordul/Zona Central Europeană de Comerț Liber, CEMN – Cooperarea Economică a Mării Negre, SECI - Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană, SAP - Procesul de Stabilizare și Asociere, PCD – Procesul de cooperare dunăreană, Consiliul statelor riverane Mării Baltice, Conferința subregională a statelor Mării Baltice, Inițiativa Vasab 2010 etc.

*Comisia economică ONU pentru Europa (UNECE)*⁹ este singurul forum în care aspectele economice și sociale ale integrării într-o Europă lărgită sunt abordate într-un cadru paneuropean, cu participarea Americii de Nord, Rusiei, țărilor Inițiativei Central Europene, ale Balcanilor, UE etc. Noile direcții strategice ale

⁹ www.un.org.

Comisiei vizează: orientarea activităților sale nu doar spre aspectele tehnice, ci și spre cele politice ale realizării integrării economice și sociale, utilizarea subgrupelor de state membre pentru formularea politicilor și punctelor de vedere comune, includerea dimensiunii sociale a creșterii economice și dezvoltării durabile, încorporarea în domeniile sale de activitate a aspectelor intersectoriale (aspectele economice ale securității și drepturilor omului etc.), adaptarea la noile realități a structurii interguvernamentale actuale a UNECE, crearea de noi comitete, creșterea cooperării cu alte organisme ONU și organizații (OSCE, Consiliul Europei, OECD, Comisia Europeană), cu inițiative subregionale (SECI, Pactul de stabilitate, ICE, CEMN).

*Comitetul Economic și Social European*¹⁰ (CESE), instituție de aviz asupra tuturor deciziilor comunitare, care formulează punctul de vedere în legătură cu propunerile Comisiei înainte ca acestea să fie supuse atenției Consiliului de Miniștri. Organizat pe șase secțiuni, acesta acoperă întreaga gamă de activități economice ale Europei (problemele familiale, politica de imigrație, afacerile sociale și cetățenia). În prezent, CESE face eforturi de modernizare și sporire a eficacității sale globale.

*Comitetul Regiunilor*¹¹, creat prin Tratatul de la Maastricht, se compune din reprezentanții colectivităților regionale și locale, iar regulamentul său interior se supune aprobării Consiliului miniștrilor europeni. Regulile de consultare a Comitetului Regiunilor sunt asemănătoare cu cele privind consultarea CESE. Prin Tratatul de la Maastricht, Comitetul Regiunilor este consultat în mod obligatoriu în legătură cu: acțiunile de încurajare în domeniul educației, culturii și sănătății publice; orientările și proiectele privitoare la rețelele transeuropene; acțiunile specifice în domeniul coeziunii; definirea misiunilor, a obiectivelor prioritare, a organizării fondurilor structurale și a regulilor aplicabile fondurilor; crearea fondului de coeziune.

¹⁰ *Instituțiile europene, în Ce este Uniunea Europeană?* Centrul de Informare al Comisiei Europene în România, Editura EST, București, 2001, p. 47.

¹¹ Ibidem, pp. 47-48.

*Banca Europeană de Investiții*¹² (BEI) finanțează proiectele pe termen lung ale UE. Acordă împrumuturi și oferă garanții pentru finanțarea unor proiecte diverse. Banca are ca acționari statele membre ale Uniunii.

*Banca Centrală Europeană*¹³ (BCE) realizează politica monetară a UE. Asigură stabilitatea prețurilor, dimensionarea masei monetare, emiterea monedei unice și gestionarea rezervelor valutare. Este instituția inclusă, alături de băncile naționale ale statelor membre, în Sistemul European de Bănci Centrale, care asigură stabilitatea prețurilor. Cea mai înaltă autoritate la nivelul BCE o reprezintă Comitetul Guvernatorilor, format din guvernatorii băncilor naționale ale statelor membre și cei șase membri ai Consiliului Executiv (al doilea organ de conducere, ai cărui membri sunt numiți de Consiliul European, pe o perioadă de opt ani, după consultarea prealabilă a Parlamentului European).

*Banca Europeană de Reconstrucție și Dezvoltare*¹⁴ (BERD), creată în 1991, finanțează tranziția statelor Europei Centrale și de Est și Asiei Centrale la economia de piață, sprijinindu-le în pregătirea pentru aderarea la UE. Este o bancă de dezvoltare, care susține statele în reconstrucția lor, și o bancă de afaceri, care finanțează sectorul privat. BERD grupează, ca acționare, 60 state, din UE și din afara acesteia, care îi solicită ajutorul, și două instituții internaționale (UE și BEI).

Acordul Central European de Comerț Liber (CEFTA), încheiat la Cracovia, în 1992, prin care țările participante decid să-și mobilizeze eforturile de integrare în instituțiile politice, economice, de securitate și justiție ale Europei Occidentale, de consolidare a democrației și economiei de piață. Toate statele care iau parte la Acord au semnat anterior acorduri de asociere cu UE, astfel că CEFTA este o etapă pregătitoare în drumul spre UE.

Cooperarea Economică a Mării Negre (CEMN), organizație interguvernamentală regională, care cuprinde 11 state (Albania, Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Federația Rusă, Georgia, Grecia, R.

¹² Ibidem, p. 46.

¹³ Ibidem, pp. 46-47.

¹⁴ Banque européenne pour la reconstruction et le développement, în [www.info-europe.fr/europe.web/ document.dir/fich.dir/QR000920.htm](http://www.info-europe.fr/europe.web/document.dir/fich.dir/QR000920.htm)

Moldova, România, Turcia și Ucraina). Constituită în 1999, aceasta intensifică cooperarea în regiune, încurajând participarea altor state și instituții internaționale, ca și întreprinderi și societăți, la procesul de cooperare economică.

Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană (SECI), inaugurată în anul 1996, este destinată să încurajeze dialogul și cooperarea, precum și soluționarea pe cale pașnică a litigiilor din spațiul balcanic, prin susținerea unor proiecte de cooperare economică și comercială de tip transfrontalier și subregional, să faciliteze integrarea statelor din zonă în structurile europene. Inițiativa vizează coordonarea planurilor de dezvoltare regională, asigură o mai bună prezență a sectorului privat în economia zonei și în mediul înconjurător, încurajează transferul de know-how și realizarea de investiții în sectorul privat.

Procesul de Stabilizare și Asociere (SAP) reprezintă cadrul în care UE abordează relațiile cu Europa de Sud-Est. Este o inițiativă ce încurajează și sprijină procesul de reforme interne din statele regiunii, având ca finalitate posibilitatea integrării depline în Uniune. În plus, țărilor care au realizat un progres evident la nivelul reformei politice, economice și administrative li se oferă o relație contractuală formală cu UE, în cadrul Acordului de Stabilizare și Asociere.

Procesul de Cooperare Dunăreană (PCD) reunește statele riverane fluviului Dunărea. Are rolul de a activa cooperarea în regiunea Dunării. După 1 mai 2004, prin extinderea UE, PCD a căpătat noi valențe, fluviul devenind, practic, o cale navigabilă internă a Uniunii. PCD va reprezenta un vehicul de ancorare a statelor dunărene ale Uniunii în spiritul valorilor acesteia și va contribui la realizarea noului concept al politicii UE față de vecini.

Consiliul statelor riverane Mării Baltice, creat în 1992, forum regional cu rol de intensificare a cooperării între statele membre (Danemarca, Estonia, Finlanda, Germania, Islanda, Letonia, Lituania, Norvegia, Polonia, Rusia și Suedia, plus Comisia Europeană; dar și Franța, Italia, Ucraina, Marea Britanie și SUA, care au statut de observator), de susținere a dezvoltării democratice și economice, de favorizare a coeziunii sociale și de reducere a riscurilor la adresa securității civile.

Conferința subregională a statelor Mării Baltice, organizație independentă, creată în 1993, ce are ca obiectiv încurajarea cooperării

la nivel local în regiune și reprezentarea intereselor acestor state în fața guvernelor naționale și a organizațiilor europene și internaționale. Este deschisă participării a 162 de subregiuni din jurul Mării Baltice și are un secretariat permanent în Polonia.

Vasab 2010 (Viziune și strategii privitoare la Baltica 2010), inițiativă lansată în 1992, cuprinzând obiective ce formează un program de dezvoltare regională, protecție durabilă a mediului, libertate și solidaritate, având secretariatul la Gdansk).

1.3. Instituții militare, de securitate și stabilitate

ONU, NATO, OSCE, Forumul pentru Cooperare în domeniul Securității al OSCE, SEE – Inițiativa sud-est europeană, PSESE - Pactul de stabilitate pentru Europa de sud-est, CENCOOP – Cooperarea Națiunilor Central Europene în Sprijinul Păcii, SEECF – Procesul de cooperare din sud-estul Europei, SEDM – Procesul reuniunilor miniștrilor apărării din sud-estul Europei, MPFSEE – Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est, SHIRBRIG – Brigada multinațională cu capacitate de luptă ridicată pentru operații ONU, aflată în stand-by, BLACKSEAFOR – Grupul de cooperare navală la Marea Neagră, SEESAC – Agenția sud-est europeană pentru controlul armelor mici și armamentului ușor, Inițiativa Royaumont, Reay Group – Grupul regional de acțiune împotriva minelor, WMDI – Inițiativa Armelor de Distrugere în Masă, SPOC – Inițiativa pactului de luptă împotriva crimei organizate, DPPI – Inițiativa de prevenire și pregătire împotriva dezastrelor etc.

*ONU*¹⁵ – organizație înființată în 1945, având ca scop menținerea păcii și securității internaționale, promovarea cooperării economice, sociale, culturale și umanitare. Marile probleme postbelice ale Europei și ale lumii (pacea, securitatea, dezvoltarea, situațiile de criză, conflictele din Kosovo și Bosnia-Herțegovina, Cipru și alte zone ale mapamondului etc.) și-au găsit rezolvarea prin acțiunea coordonată a organismelor ONU. În anii '90, ONU a realizat o nouă gamă de instrumente de lucru, cu accent pe prevenirea

conflictelor, adaptarea continuă a operațiunilor de menținere a păcii, implicarea organizațiilor internaționale și întărirea construirii păcii post-conflictuale.

*NATO*¹⁶ – organizație constituită în aprilie 1949, prin Tratatul de la Washington, ca bază a apărării colective a Europei, întrucupând astăzi legătura transatlantică ce unește America de Nord cu Europa într-un Parteneriat unic de apărare și securitate, un forum esențial de consultare asupra securității și un instrument eficace pentru apărarea păcii și stabilității. În actuala compunere, NATO construiește ferm Securitatea Europeană și Identitatea de Apărare din cadrul Alianței, permite accesul UE la capacitățile sale colective, realizează, într-o structură modernă, transformată, adaptată realităților prezentului, noi capacități, mai moderne, mai funcționale, mai apte de a îndeplini toată gama de misiuni, de a răspunde prompt și eficace amenințărilor grave din mediul strategic de securitate.

*OSCE*¹⁷ – instituție regională de securitate care cuprinde 55 de state (toate statele europene, SUA, Canada și toate republicile din fosta URSS). A jucat și joacă un rol semnificativ în promovarea păcii și stabilității, în întărirea securității prin cooperare și în promovarea democrației și drepturilor omului în întreaga Europă. Se manifestă vizibil mai ales în domeniile diplomației, prevenirii conflictelor, managementului crizelor și reabilitării post-conflict.

Forumul pentru Cooperare în domeniul Securității este format din reprezentanții țărilor participante la OSCE, care se reunesc săptămânal pentru a negocia și a se consulta în legătură cu măsurile de întărire a securității și stabilității în Europa. Are ca obiective: negocieri asupra controlului armamentelor, dezarmării și măsurilor referitoare la creșterea încrederii și securității; consultări și cooperare în probleme de securitate; reducerea riscului izbucnirii unor conflicte; aplicarea măsurilor asupra cărora s-a căzut de acord. Este responsabil de implementarea măsurilor de creștere a încrederii și securității.

¹⁶ Cf. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, **Manualul NATO**, Biroul de Informare și Presă NATO, Ministerul Informațiilor Publice, 2001.

¹⁷ www.osce.org.

¹⁵ www.un.org.

*Inițiativa sud-est europeană*¹⁸ (*SEE*) promovează cooperarea regională, securitatea și stabilitatea pe termen lung în Balcani. Se bazează pe patru principii fundamentale: un Forum consultativ pe probleme de securitate în Europa de Sud-Est (compus din țări NATO, parteneri și Bosnia-Herțegovina), un Grup de lucru ad-hoc (AHWG) deschis, asupra cooperării regionale în Europa de Sud-Est, sub auspiciile EAPC în sesiunea Comitetului Politic, instrumente de lucru ale PFP și programe-țintă pe probleme de securitate pentru țările din regiune.

Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE), inițiativă a UE, având scopul de a contribui la instaurarea păcii, stabilității și prosperității pentru țările din regiune și a coordona, într-o manieră coerentă, eforturile din domeniul cooperării regionale și pe cele ale comunității internaționale, în perspectiva integrării țărilor din zonă în structurile politico-economice și de securitate cu vocație europeană și euro-atlantică. Pactul este prima încercare serioasă a comunității internaționale de a înlocui practica intervenției politice în Europa de Sud-Est cu o strategie comprehensivă, pe termen lung, de prevenire a conflictelor. Interesul față de această inițiativă a scăzut însă sensibil, mai ales după evenimentele de la 11 septembrie 2001.

Cooperarea Națiunilor Central Europene în Sprijinul Păcii (CENCOOP) este o inițiativă lansată de Austria, în 1996, pentru crearea, prin cooperare regională, a capabilităților și capacităților militare și civile destinate operațiilor de sprijin al păcii (PSO). CENCOOP se referă la cooperarea în acțiunile de menținere a păcii, sprijin al păcii, umanitare și de asistență la dezastre.

Procesul de Cooperare din Sud-Estul Europei (SEECIP), inițiativă subregională, lansată de reuniunea miniștrilor de externe ai statelor din sud-estul Europei, de la Sofia, din 1996. Inițiativa promovează și dezvoltă relații mai bune între țările sud-est europene, pentru a transforma regiunea într-un spațiu al păcii, securității, stabilității și cooperării, și pune bazele viitoare ale integrării regiunii în structurile europene și euro-atlantice. Cooperarea acoperă problemele securității și stabilității, domeniile umanitar, social și cultural, al justiției, luptei cu crima organizată, eliminării

¹⁸ *Inițiativa NATO pentru Europa de Sud-Est*, în Manualul NATO, Op. cit., pp.60-61.

terrorismului, traficului ilegal de droguri, arme și persoane. SEECIP are un program cuprinzător de cooperare regională și cu organizații internaționale, ca: ONU, UE, OSCE, NATO, Consiliul Europei, Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană - SECI, Inițiativa Central Europeană - CEI și Inițiativa Mării Negre - CEMN.

Procesul reuniunilor miniștrilor apărării din sud-estul Europei (SEDM), inițiativă ce a demarat în 1997 și care vizează intensificarea înțelegerii și cooperării regionale, pentru dezvoltarea stabilității și securității în Europa de Sud-Est. În 1998, SEDM și-a constituit o componentă operațională: Forța multinațională de Pace din Europa de Sud-Est – MPFSEE. Gestionarea proiectelor inițiate în cadrul acestui proces revine SEDM-CC. Dintre proiectele propuse, menționăm: Rețeaua pentru suportul informațional al managementului crizelor (CIN), Grupul de forțe de geniu din țările membre SEDM (ETF), Rețeaua de simulare în sud-estul Europei (SEESIMNET), Rețeaua de interconectare a spitalelor militare (posibil și a celor civile) din statele membre SEDM (Telemedicina).

Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est (MPFSEE), constituită în urma deciziei reuniunii miniștrilor apărării din sud-estul Europei, de la Sofia, din 1997, are valoarea unei brigăzi (numită Brigada Sud-Est Europeană – SEEBRIG) și îndeplinește misiuni de pace, sub egida ONU și OSCE. La ea participă șapte state (din NATO, UE și parteneri). Au statut de observator Slovenia, SUA și Croația. *SEEBRIG* este o structură militară ce contribuie la întărirea stabilității și securității regionale, creșterea încrederii politice și militare, dezvoltarea cooperării militare în zonă, a unor relații de bună vecinătate între țările din sud-estul Europei, în contextul procesului SEDM. Este un partener de dialog și cooperare cu structurile europene și euro-atlantice, ca și un instrument de rezolvare a crizelor, de preluare a unei părți din efortul european de asigurare a păcii și securității pe continent. Creată pentru a duce operații de menținere a păcii și de sprijin umanitar, sub egida ONU, UE și OSCE, în zona Europei de Sud-Est, MPFSEE poate fi angajată și în misiuni în afara acestei zone, pe baza acordului și deciziei politice a țărilor fondatoare.

Brigada multinațională cu capacitate de luptă ridicată pentru operații ONU, aflată în stand-by (SHIRBRIG), ale cărei documente au fost semnate, de la lansarea ei, în 15 decembrie 1996,

parțial sau total, în principal de state europene (Austria, Danemarca, Italia, Olanda, Norvegia, Polonia, România, Suedia, Finlanda, Spania, Portugalia, Slovenia), dar și de Canada și Argentina, face parte din sistemul ONU de aranjamente stand-by (UNSSAs). Poate îndeplini operații de menținere a păcii și umanitare, potrivit cap. VI al Cartei ONU, și asigură protecția agențiilor ONU asociate, organizațiilor nonguvernamentale și a personalului. Are capacitatea de a acționa independent la o distanță considerabilă de structurile de sprijin de acasă și într-un mediu unde nu există sprijinul imediat al națiunii-gazdă și în care infrastructura de bază este slabă sau inexistentă. Este gata de dislocare din punctul de imbarcare în 15-30 zile de când fost anunțată și pregătită să fie autosustenabilă 60 de zile. Pentru a o menține ca instrument de reacție rapidă, dislocarea sa se cere să fie limitată la maximum șase luni.

Grupul de cooperare navală la Marea Neagră (BLACKSEAFOR), inițiativă regională de dezvoltare a cooperării și interoperabilității între forțele navale ale țărilor riverane Mării Negre, lansată de Turcia, în aprilie 1998. State membre: Bulgaria, Georgia, România, Federația Rusă, Turcia și Ucraina. Forța navală cuprinde minimum 4-6 nave și este activată cel puțin o dată pe an. Poate îndeplini misiuni de căutare și salvare pe mare, asistență umanitară, acțiuni contra minelor marine, operațiuni de protecția mediului etc.

Agencia sud-est europeană pentru controlul armelor mici și armamentului ușor (SEESAC) este componentă a Planului regional de implementare a combaterii proliferării armelor mici și armamentului ușor (SALW), formulat și adoptat de Pactul de stabilitate, în noiembrie 2001. Conducerea politică și strategică și suportul propriu al SEESAC aparțin Grupului de lucru regional (RSG), compus din reprezentanți ai guvernelor statelor participante, ai Pactului de stabilitate, ONU și observatori din instituții ca UE, NATO, OSCE și societatea civilă. Activitățile regionale SEESAC includ sensibilizarea guvernelor și societății civile asupra problemei armelor ușoare, formularea strategiilor naționale pentru controlul SALW și încorporarea problemei armelor ușoare în tematica ONU.

Inițiativa Royaumont (RI) apare înainte de înființarea Pactului de stabilitate pentru Europa, din martie 1995, și Procesul de pace inclus în Acordurile de la Dayton. Reprezintă o abordare inovativă, comprehensivă a atenuării conflictelor, prin aceea că

încurajează democratizarea, prin promovarea unui dialog între cetățeni și modernizarea structurilor civice, susține și extinde noi canale de comunicare între diferite grupuri, dincolo de granițele naționale, creând rețele de comunicare între ONG-uri. IR se concentrează pe îmbunătățirea relațiilor de bună vecinătate în Europa de Sud-Est, pornind de la viziunea unei familii europene unite și extinse, fondată pe principiile păcii, stabilității, cooperării și democrației.

Grupul Reay (Grupul regional de acțiune împotriva minelor) este structură a Pactului de stabilitate, ce încurajează cooperarea în domeniul explozivilor în sud-estul Europei. Grupul dezvoltă activități centrate pe priorități de dezvoltare a unei rețele regionale de testare și evaluare a capacităților, crearea unei regiuni libere de astfel de rezerve, îmbunătățirea managementului regional, reabilitarea și formarea specialiștilor în domeniu.

Inițiativa ADM (WMDI), lansată în cadrul Summit-ului de la Washington din aprilie 1999 și menită să prevină riscul proliferării armelor de distrugere în masă din alte state, prin intensificarea consultărilor privind problemele de dezarmare și non-proliferație. Un centru ADM a fost stabilit la cartierul general al NATO, în mai 2000, pentru a coordona activitățile în acest domeniu, ca și pentru a sprijini eforturile de apărare menite să îmbunătățească starea de pregătire a Alianței pentru a răspunde riscurilor ADM și mijloacelor prin care acestea sunt furnizate.

Inițiativa Pactului de luptă împotriva crimei organizate (SPOC) este adoptată de țările din Sud-Estul Europei care fac parte din Pactul de Stabilitate, în februarie 2000, la Sarajevo. Inițiativa plasează problema luptei cu corupția în regiune în topul priorităților membrilor Pactului de Stabilitate.

Inițiativa de prevenire și pregătire împotriva dezastrelor (DPPI) este adoptată, ca Strategie și documente referitoare la pașii următori, la Conferința Regională a Pactului de Stabilitate din Sud-Estul Europei de la București (25-26 octombrie 2001). O Declarație de cooperare în domeniul DPP se semnează la 5 iunie 2002, de 11 state din regiune (inclusiv România), Federația Internațională a Crucii Roșii și Societățile Semilunii Roșii. Scopul DPPI este susținerea cooperării regionale și coordonarea în pregătirea în caz de dezastre și prevenirea dezastrelor naturale și provocate de om în sud-

estul Europei. DPPI vizează: întărirea relațiilor de bună vecinătate și stabilitate printr-un schimb de informații, lecții învățate și cele mai bune practici în domeniul managementului dezastrelor, îmbunătățirea cooperării dintre țările partenere DPPI, în vederea lărgirii UE și a procesului de integrare euro-atlantică pentru țările din sud-estul Europei, sprijinirea și încurajarea țărilor din regiune să dezvolte, să adopte și/sau să întărească legislația în caz de urgențe la dezastre, reglementări ecologice și coduri desemnate a preveni dezastrelor.

1.4. Instituții financiare, de justiție, de poliție etc.

Curtea de Conturi Europeană, Curtea Europeană de Justiție, Tribunalul de primă instanță, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, EUROPOL, EUROJUST etc.

Curtea de Conturi Europeană, înființată în 1977, conform hotărârii Tratatului de la Bruxelles, devine instituție europeană cu drepturi depline, după Maastricht. Are ca atribuții verificarea legalității veniturilor, cheltuielilor și redistribuirilor efectuate de UE. Prin activitatea sa, asigură o bună gestionare a fondurilor Uniunii de către instituții și alte organe administrative, identificând lacune, nereguli și fraude potențiale, insuficiențele din sistemele și procedurile existente, susceptibile de a se afla la originea acestora.

Curtea Europeană de Justiție, fondată pe baza Tratatului de la Roma, se pronunță asupra interpretării acțiunilor instituțiilor comunitare, iar acolo unde este posibil, și asupra statutului organismelor create de Consiliu. Ea nu se ocupă cu problemele de justiție ale UE, ci furnizează garanțiile judiciare necesare spre a asigura respectarea dreptului în interpretarea și aplicarea tratatelor, ca și în ansamblul activităților comunității europene.

Tribunalul de primă instanță s-a constituit pentru a degreva activitatea Curții Europene de Justiție și a îmbunătăți sistemul jurisdicțional al UE. El poate soluționa anumite categorii de acțiuni, sub rezerva recursului la Curtea Europeană de Justiție.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a fost instituită prin Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma în 4 noiembrie 1950. Competența Curții acoperă toate problemele privind interpretarea și aplicarea

Convenției și a Protocoalelor sale, asigurând respectarea de către statele membre ale Consiliului Europei a angajamentelor lor decurgând din documentele internaționale menționate. Protocolul 11 la Convenție a hotărât funcționarea, de la 1 noiembrie 1998, a CEDO, într-o nouă formulă. După pronunțarea hotărârilor de condamnare a statelor membre pentru încălcarea Convenției Europene a Drepturilor Omului de către Curte, deciziile sunt transmise Comitetului Delegaților Miniștrilor al Consiliului Europei care, în cadrul reuniunilor sale specializate ("D.H."), examinează modul în care statele respectă hotărârile Curții și adoptă măsurile necesare în plan intern ce decurg din decizia de condamnare. Măsurile pot avea caracter individual sau general. Încheierea definitivă a cazului este condiționată de adoptarea măsurilor solicitate.

EUROPOL, serviciu european de poliție, creat, la 1 iulie 1999, de 15 state membre ale UE, pentru a crește securitatea în interiorul spațiului european. Este un birou interguvernamental de poliție ce facilitează schimbul de informații între polițiile naționale în materie de: trafic și consum de stupefiante, terorism, criminalitate internațională și pedofilie. El tratează domenii în care securitatea europeanilor este cea mai amenințată: trafic de droguri sau de materiale radioactive, filiere de imigrație clandestină, încălcarea drepturilor omului, trafic de mașini, spălarea banilor, terorism și marea criminalitate internațională (Mafie), pedofilie.

EUROJUST, instituție europeană de cooperare judiciară în sfera tuturor formelor de criminalitate organizată (trafic de droguri, spălare de bani, trafic de ființe umane, criminalitate informatică, criminalitate contra mediului etc.), compusă din procurori, magistrați sau ofițeri de poliție ai statelor membre ale UE, cu competență în cele 25 state ale Uniunii, care promovează și îmbunătățesc coordonarea anchetelor și urmăririlor între autoritățile competente ale statelor membre, cooperarea între ele, susținându-le în sporirea eficacității anchetelor și a urmăririlor lor. EUROJUST intervine atunci când crimele privesc cel puțin două state membre ale UE sau un stat membru și țări terțe, ori un stat membru și comunitatea europeană. EUROJUST se instituie ca organ al UE dotat cu personalitate juridică prin decizia Consiliului din 28 februarie 2002 și își exercită ansamblul misiunilor după 29 aprilie 2003, data inaugurării sale.

Capitolul 2

MUTAȚIILE INSTITUȚIONALE ȘI COOPERAREA EUROPEANĂ

2.1. Instituțiile europene în dinamica cooperării internaționale

Procesul de cooperare internațională are un pilon central în dezvoltarea și modernizarea instituțională prezentă și viitoare a Europei, pe fundamentul căreia se sprijină accelerarea dezvoltării economice și sociale a statelor continentului, creșterea prosperității, stabilității și securității îndeosebi a țărilor din centrul și sud-estul Europei, din perspectiva integrării lor în UE și NATO, prin folosirea avantajelor geostrategice, ale apropierii geografice, complementarității economiilor, nivelului ridicat de instruire a factorului uman.

Dinamica cooperării, puternic influențată de mutațiile ce au avut loc în Europa ultimului deceniu și jumătate, care pășește hotărât spre unitate, este o derivată necesară a interdependențelor, a solidarității active în reducerea decalajelor de dezvoltare, a problemelor de mediu, în afirmarea și funcționarea democratică a statelor și comunității internaționale, a amenințărilor terorismului internațional și proliferării armelor de distrugere în masă.

Noile structuri și mecanisme instituționale europene proiectează și pun în practică decizii ce stimulează dezvoltarea unor domenii de interes comun, ca: agricultură, transporturi, securitate, combaterea terorismului și crimei organizate, traficul de arme, droguri și ființe umane, spălării banilor¹⁹. Performanțele economice și sociale din sfera mediului, a stabilității și securității regionale și continentale reflectă accentul important pus pe amplificarea cooperării și colaborării pe multiple planuri, a dialogului structurat cu UE și alți actori regionali, continentali și globali, pe corecțiile aduse

¹⁹ A se vedea lucrările sesiunii Adunării Parlamentare a Cooperării Economice la Marea Neagră, din 9 decembrie 2003, în Buletin informativ nr. 11-12/2003 al Administrației Prezidențiale, pp. 45-47.

periodic instituțiilor și mecanismelor de decizie și de implementare a lor.

Oportunitățile pe care le oferă instituțiile europene actuale pentru dezvoltarea durabilă națională, regională și globală, într-o societate informațională ce propagă un nou model de funcționare, bazat pe un grad ridicat de participare și implicare în viața societății și comunităților, dau un răspuns adecvat sfidărilor începutului de secol și mileniu, acordă o șansă în plus reunificării Europei.

Analiza aprofundată a complexului instituțional european subliniază rolul decisiv al funcționalității și autorității, al responsabilității structurilor și funcțiilor comunitare în consolidarea democrației și a progreselor pe plan economic, social, politic, științific, cultural etc., în exercitarea atribuțiilor și mandatelor încredințate. Aportul instituțional comunitar la edificarea proiectului Europei Unite are o importanță majoră pentru că poate grăbi sau întârzia construcția și consolidarea identității comune europene, prosperitatea regiunilor și a zonelor geografice sărace.

Unii analiști politici întrevăd posibilitatea ca Europa, prin actorul său cel mai important și mai puternic, UE, să se transforme, în viitor, într-o federație de state naționale cu o Constituție și o redistribuire a atributelor suveranității între nivelul federal și cel național. Aceasta îi va permite să-și asume un rol politic și militar mai însemnat, într-o lume tot mai integrată, în care globalizarea suferă mutații uimitoare. Viitorul Europei va depinde de abilitățile instituțiilor sale de a pregăti performanțele economice și politice, de a întări influența politică și puterea militară, de a impune modelul social și cultural al „bătrânului continent”, de a oferi soluții pentru contracararea crizelor de tot felul, eliminarea decalajelor, conservarea identităților naționale și combaterea amenințărilor la adresa securității individuale și statale.

Soliditatea instituțiilor europene poate fi prezervată, chiar și în condițiile cele mai nefavorabile, prin dialog și cooperare internațională, toleranță, negociere și promovarea consensului, evitarea confruntării, printr-o adaptare permanentă la realități, la exigențele globalizării și dezvoltării concurențiale, ale prezentului și viitorului.

Reluarea creșterii economice și diminuarea focarelor de tensiune și conflict din Europa de astăzi reprezintă argumentul forte

al faptului că sistemul instituțiilor europene actuale este răspunsul cel mai potrivit la problemele grave ale mediului în care trăim, iar cooperarea interinstituțională și interguvernamentală, temeinic structurată, puternică și extinsă, este factorul fundamental al progresului națiunilor și continentului în ansamblu.

S-au constatat însă, în domeniul politicii externe și de securitate comune, și nu numai, unele sincope în planul cooperării. Momentele cunoscute, din 2003, de antagonizare a Uniunii, datorate proiectării inegale a puterii în cadrul acesteia, prin exemplul Franței și Germaniei, care nu au fost de acord cu implicarea internațională în războiul din Irak, au arătat că trebuie găsite noi soluții și mecanisme la nivelul organizației, conceput un cadru instituțional nou, spre a nu afecta cooperarea, ca fundament al securității și prosperității europene.

Se poate argumenta aici cu exemplul construirii unor aranjamente regionale și subregionale în scopul extinderii păcii și securității în zona Mării Negre, a Centrului și Sud-Estului Europei, care se bizuie, în primul rând, pe cooperarea politică și militară. Acest proces stă la baza realizării continuum-ului dintre zonele Mediteranei și Mării Negre, extins spre spațiul Orientului Mijlociu, Caucazului și Asiei Centrale. Implicarea în zonă a noi actori de putere arată că actuala configurare dimensională a cooperării instituționale continentale poate și trebuie să fie îmbunătățită, că elaborarea unor noi proiecte de cooperare și întărire a securității devine imperios necesară.

Racordarea Europei la proiecte din afara spațiului tradițional va redimensiona cooperarea și chiar contribuția unor state europene importante la aceasta, prin prisma intereselor proprii și a unor aranjamente bilaterale și multilaterale. Instituțiile comunitare înseși vor trebui să se adapteze noilor condiții, să realizeze o dezvoltare optimă, deoarece întârzierea în structuri învechite le va diminua funcționalitatea și eficiența.

Concluziile noastre converg spre cele ale analiștilor europeni. În procesul de integrare europeană și euro-atlantică, modernizarea și aducerea la zi a instituțiilor europene, prin rezolvări inedite, viabile, cum sunt procesele și inițiativele regionale sau unele soluții inovative mai productive în plan economic, social, securitar etc., necesită strategii de schimbare pe termen mediu și lung, din care să nu

lipsească, în mod special, cooperarea, dar și responsabilitatea politică a statelor, solidaritatea, dialogul și toleranța, democrația participativă, spiritul civic, comunitar și, mai ales, continuitatea, coerența și consistența, elemente sine qua non ale evoluției structurilor organizaționale.

Ultimul deceniu a marcat un trend pozitiv în funcționalitatea instituțiilor europene. Reatribuirea competențelor între instituții în sânul UE a lărgit și adâncit cooperarea. Structurarea agențiilor europene a permis adaptarea reglementărilor la jocurile piețelor globalizate. Totodată, recunosc specialiștii, agențiile, situate pe traseul stat-societate civilă, s-au constituit într-un instrument de acțiune publică, deschizând ușa instituțiilor guvernamentale pentru societatea civilă. O analiză riguroasă a acestor agenții și a relației lor cu celelalte instituții²⁰ arată că, prin înlăturarea unor carențe normative tradiționale din spațiul instituțional, s-a îmbunătățit „echilibrul puterilor“, determinând un control apt să confere responsabilitatea permanentă a acestor organisme independente în fața organizațiilor comunitare.

Reforma instituțională operată în UE a avut în vedere „comunitarizarea“ a numeroase competențe ținând până acum de statele membre, ce a schimbat esențial compunerea și rolul instituțiilor Uniunii. Noile agenții europene reprezintă acum pivotii rețelelor formate de agențiile naționale și organizațiile internaționale. Reprezentanți și experți ai statelor membre și ai UE ocupă locuri în consiliul de administrație și în comitetele științifice ale noilor agenții. După sociologul Alvin Gouldner²¹, care grupează funcționarii în „cosmopoliți“ și „locali“, în funcție de înclinarea lor de a avea o orientare internațională sau națională, mulți europeni văd în ultimele schimbări instituționale crearea unui pol instituțional stabil la nivel comunitar.

²⁰ Michelle EVERSON și Giandomenico MAJONE, *Réforme institutionnelle: agence indépendantes, surveillance, coordination et contrôle procédural*, în Les cahiers de la cellule de prospective, volumul „Gouvernance dans l'Union Européenne“, editat de Comisia Europeană, 2001, p. 139 și urm.

²¹ Menționat de M. EVERSON și G. MAJONE, în *op. cit.*, p. 164.

Se constată că procesul cooperării europene este eficientizat de chiar modul cum funcționează încrederea reciprocă și cooperarea între instituțiile comunitare și între acestea și statele membre. Sunt în cauză profesionalismul autorităților statale și comunitare, încrederea reciprocă și filozofia comună. Acestea creează mediul propice al întăririi cooperării interinstituționale europene. Intervin, de asemenea, codul de conduită, metodele de lucru etc. Un comportament neprofesional, interesat sau de inspirație politică, consideră specialiștii, riscă să compromită reputația internațională a instituției europene și să facă mai dificile toate acțiunile ulterioare desfășurate în direcția cooperării²².

2.2. Schimbările instituționale europene și noua paradigmă a cooperării

Noua paradigmă a cooperării din spațiul european se sprijină pe funcționarea eficace și responsabilă a tuturor instituțiilor, care derivă din:

- delegarea deciziilor spre agenții;
- gradul de independență al acestora în raport cu emitenții politici și administrativi;
- reguli precise de procedură în procesul decizional al agențiilor;
- amploarea, coerența și eficacitatea controlului.

Renaud Dehousse notează, de altfel, că Europa este angajată azi într-o fază de „politică megaconstituțională”²³ în care o parte substanțială a dezbaterii politice este consacrată problemelor de natură instituțională. În transformarea instituțională, apreciază acesta,

²² M. EVERSON și G. MAJONE, *op. cit.*, p. 181.

²³ Renaud DEHOUSSE, în „*Les institutions européennes en quête de légitimité: nécessité d'une approche privilégiant la procédure*”, din *Les cahiers de la cellule de prospective*, volumul „Gouvernance dans l'Union Européenne”, editat de Comisia Europeană, 2001, p. 185, atribuie această expresie lui Peter Russel (*Constitutional Odyssey – Can Canadians become a Sovereign People?*, Toronto University Press, 1992).

conceptele de deschidere, transparență și participare joacă un rol central.

Structurile instituționale, într-o Europă lărgită, nu trebuie să se lase influențate de birocrație, ci să folosească progresul tehnic, experții în elaborarea politicilor, pentru eficientizarea activității lor, dar și implicarea actorilor sociali în exercițiul democrației participative, printr-un dialog european crescând, interactiv. Consolidarea progresivă a competențelor instituțiilor, urmare a reformelor instituționale, se repercutează pozitiv în cooperarea acestora.

Este inevitabil ca lărgirea considerabilă a UE la 25, și ulterior la 27 membri, să conducă la sporirea disparităților socio-economice, afectând cooperarea, coeziunea și solidaritatea socială între statele membre. Regiunile mai bogate ale Europei nu au cum să nu influențeze funcționarea instituțiilor comunitare. Anumite state membre se pliază cererilor regiunilor puternice și acțiunea lor la nivel european este din ce în ce mai imprevizibilă, constată Gilles Bertrand și Anna Michalski²⁴. Cei doi sunt de părere că începutul noului deceniu nu a adus decât o reformă instituțională limitată, care nici nu a sporit coerența între politici, nici nu a ameliorat funcționarea politicilor comune sau a programelor comunitare. Doar cooperarea judiciară și în sfera securității interne a înregistrat un progres clar.

Judecând obiectiv lucrurile, trebuie să admitem că, după „marea lărgire”, numărul acțiunilor comunitare devine foarte stufos, iar impactul lor este sensibil scăzut, pentru că principiul rentabilității antrenează un serios recul al acțiunilor pe scena europeană. Proiectul „Scenarii Europa 2010”, inițiativă a Celulei de perspectivă a Comisiei Europene, lansată în 1997, este obligat să constate că, la sfârșitul primului deceniu al secolului XXI, numeroși actori europeni vor fi prezenți pe piețe, dar vor acționa în prezența unor riscuri sistemice importante. Este vorba de degradarea mediului, crima organizată și accentuarea inegalităților intra și interregionale. Organizațiile internaționale vor trebui să elaboreze politici capabile

²⁴ A se vedea „*La gouvernance dans une Union européenne plus élargie et plus hétérogène: les enseignements du projet «Scénarios Europe 2010»*”, de G. Bertrand și A. Michalski, în volumul „Gouvernance dans l'Union Européenne”, editat de Comisia Europeană, 2001, p. 264.

să remedieze aceste probleme. Politicile de cooperare comune vor avea de suferit din cauza crizei guvernării în statele membre. Finele acestui deceniu, probabil, va da câștig de cauză Europei instituționale, dacă ea va rămâne fidelă, în ceea ce face, valorilor justiției, reformelor, inițiativelor, responsabilă și solidară, încrezătoare în puterea democrației și a statului de drept.

Consolidarea structurilor și politicilor interne va continua să întărească legitimitatea populară a instituțiilor europene. UE va fi favorabilă, în continuare, modernizării organizațiilor internaționale, așteptând tonalități mai accentuate din partea ONG-urilor. Totodată, evoluția sa va fi puternic influențată de conflictele din imediata apropiere. De aici, poate, ideea de adaptare a instituțiilor europene la realitate, prin crearea unui Consiliu de Securitate European, dar și orientarea globală a UE spre o funcționare interguvernamentală, care se vedește mult mai eficace.

La orizontul anului 2010, va fi dificil, dar nu imposibil, pentru UE să gestioneze o diversitate ce accentuează presiunile asupra resurselor, să îndeplinească obiectivele complexe ale politicilor europene. Proiectul menționat pune rezolvarea dilemei pe delegarea puterilor la nivel național, regional și local, descentralizarea competențelor în materie de gestiune și a controlului politicilor și programelor comunitare. Parteneriatele între actorii europeni, naționali, regionali și locali devin cruciale, în unele domenii de acțiune, în timp ce în altele soluția rezidă în rețele de interese²⁵.

Extinderea UE impune noi ajustări instituționale de natură să sporească eficacitatea sistemului decizional european, adoptarea unei politici de consultare strategică permanentă a diferitelor grupe și actori privitor la acțiunea comunitară. Constituția Europeană va produce, prin sistemul instituțiilor comunitare, redinamizarea sistemelor democratice, va crește adeziunea europenilor la UE, va amplifica legalitatea și dezvoltarea prin cooperare.

De altfel, este știut că noua Constituție Europeană confirmă specificitatea cooperărilor consolidate în materie de politică externă și securitate comună, pentru a căror aplicare Consiliul joacă un rol preeminent, întărește puterea Parlamentului European, avizul său

fiind cerut sistematic pentru autorizarea unei cooperări consolidate, în afară de domeniul PESC, permite o suplețe în modul de funcționare a cooperării consolidate, o cooperare structurată în sfera politicii de apărare etc.

Cooperarea europeană este puternic stimulată de schimbările instituționale incluse în Constituție: consacarea importanței Consiliului European, care adoptă decizii, votează acte susceptibile de control prin Curtea de justiție; o președinție a Consiliilor mai bine programată; o regulă de vot mai democratică de la 1 noiembrie 2009, printr-un sistem mai obiectiv și mai democratic, fondat pe o dublă majoritate a statelor și a populației; o Comisie mai eficace, grație unui colegiu redus; un președinte de Comisie cu puteri întărite; un ministru de afaceri externe al Uniunii; o compoziție a Parlamentului European mai bine încadrată (plafonarea numărului de parlamentari și un număr minim de 6 parlamentari per stat membru); parlamentele naționale mai implicate în controlul competențelor etc.

Previzionăm că reconfigurarea conceptelor strategice, a politicilor și instituțiilor continentului va conduce, în deceniul următor, la o cooperare redefinită, pe o nouă dimensiune și o dinamică pozitivă, ce rezultă din îmbinarea optimă a logicii interguvernamentale cu cea comunitară, din coerența și continuitatea acțiunilor naționale și europene.

²⁵ Gilles BERTRAND și Anna MICHALSKI, *op. cit.*, p. 274.

Capitolul 3

O ARHITECTURĂ INSTITUȚIONALĂ PENTRU EUROPA DECENIULUI URMĂTOR

O bună parte din agenda europenilor pentru acțiuni instituționale, la acest sfârșit de deceniu și începutul celui următor, a fost scrisă, cealaltă parte se va proiecta probabil în scurt timp. Mesajele conduc la ideea lărgirii sistematice a acestora și la ajustări perpetue de roluri asumate.

3.1. Procesualitatea

Este în firea naturii umane ca, periodic, să-și analizeze activitatea, proces în urma căruia să introducă corectivele necesare pentru perfecționarea ei. Acțiunilor de rutină li se vor adăuga noi răspunsuri la provocările generate de evoluția mediului în care trăiește. Situația este similară și la nivelul macro-grupului uman care, pe scară ierarhică, devine din ce în ce mai structurat. Astfel, organizațiile europene și instituțiile care le definesc, fără excepție, parcurg în permanență diferite faze ale procesului de perfecționare.

Marile probleme ale începutului de mileniu au determinat o abordare nouă a problemei instituționale în Europa, ca și în întreaga lume. Drept urmare, mai întâi Uniunea Europeană și NATO, apoi toate celelalte instituții și-au adoptat strategii pentru viitor.

3.1.1. Uniunea Europeană

La inițiativa Comisiei Europene, s-a instituit, la 7 martie 2001, o Convenție care reprezintă cadrul instituțional al dezbaterii privind viitorul Europei. Dezbaterile au avut drept punct de pornire decizia, fără precedent în istorie, de extindere a Uniunii la 27 de țări.

Tratatul de la Nisa (semnat la 26.02.2001) a creat cadrul necesar modificărilor instituționale și ale condițiilor pentru a face posibilă aderarea celor 12 țări candidate. Aceste reforme instituționale sunt menite să asigure eficiența instituțiilor europene într-o

Europă extinsă. Astfel, s-a conturat necesitatea unei largi dezbateri aprofundate asupra viitorului Uniunii Europene extinse.

În anexa Tratatului de la Nisa, intitulată „Declarație cu privire la viitorul Europei”, statele care urmau să dețină președinția în 2001, respectiv Suedia și Belgia, au fost încurajate să lanseze o dezbateră cu privire la viitorul Europei, care să implice un spectru social variat. Rezultatul acestor dezbateri formează baza de lucru pentru demararea reformelor la nivelul Uniunii, reforme care vor fi negociate în cadrul unei noi Conferințe Interguvernamentale, în 2004.

Consiliul European de la Nisa a identificat patru subiecte care urmează a fi abordate în mod special în timpul lucrărilor Convenției:

- Delimitarea mult mai clară a puterii între UE și statele membre;
- Statutul Cartei Drepturilor Fundamentale;
- Simplificarea Tratatelor Uniunii Europene, pentru a fi mai clare și mai accesibile;
- Rolul parlamentelor naționale în arhitectura europeană.

De asemenea, în „Declarația de la Laeken” (Belgia - decembrie 2001), au mai fost identificate și unele problematice suplimentare care urmează a fi analizate de Convenție²⁶:

- Delimitarea mai clară a competențelor: o abordare europeană în domenii mai eficient gestionate de Statele Membre;
- Rezolvarea deficitului democratic al UE: modalitățile de a atinge un nivel mai ridicat de democrație, transparentă și eficiență;
- Schimbările instituționale: evoluția Consiliului de Miniștri și cea a Parlamentului European într-un Parlament bicameral; evoluția Comisiei Europene;
- Apropierea Uniunii Europene de cetățenii săi;
- Definirea rolului Uniunii Europene într-un context global;
- Simplificarea instrumentelor politice ale Uniunii Europene;
- Integritatea tratatelor Uniunii Europene într-un singur text constituțional.

²⁶ <http://www.ccir.ro/oie/glosar/c/c999.htm>

3.1.2. Alianța Nord-Atlantică

Este deosebit de greu, aproape imposibil, să tratezi Alianța Nord-Atlantică doar din perspectiva europeană, dar la fel de greu și greșit ar fi dacă ai analiza instituțiile prezente și viitoare ale bătrânului continent fără să te oprești asupra celor care poartă sigla „NATO”. Alianța este organic angajată într-un parteneriat puternic și dinamic între Europa și America de Nord, în sprijinul valorilor și intereselor pe care le au în comun.

Din această perspectivă, a fost declanșată o reformă structurală complexă a cărei strategie a fost aprobată la Summit-ul de la Praga.

Procesul de transformare urmărește schimbarea radicală a obiectivului fundamental al Alianței din perioada războiului rece: asigurarea apărării Europei Occidentale împotriva amenințărilor sovietice. Acum, forțele Alianței trebuie să acționeze cu succes împotriva „amenințărilor neconvenționale asimetrice curente”²⁷.

Una dintre cele mai importante decizii ale Summit-ului de la Praga a fost aceea de a modifica structura de comandă a NATO pentru a asigura „o structură de comandă mai suplă, eficientă și eficientă, care să poată fi ușor dislocată, în vederea îndeplinirii cerințelor operaționale necesare desfășurării întregii game de misiuni ale Alianței”²⁸. NATO a dezactivat Comandamentul Suprem Aliat pentru Atlantic din Norfolk și a plasat toate responsabilitățile operaționale sub autoritatea Comandamentului Aliat pentru Operații (ACO), fostul Comandament Aliat pentru Europa din Mons, Belgia. Noul Comandament Aliat pentru Transformare (ACT) a fost simultan activat în Norfolk, Virginia, având ca sarcină transformarea din punct de vedere militar a Alianței. În plus, un al treilea comandament întrunit a fost creat în Lisabona, Portugalia. Acesta a fost inaugurat oficial în martie 2004 și va constitui baza pentru o Forță Multinațională Întrunită cu Destinație Specială maritimă.

²⁷ General James L. JONES, *Transformarea structurii militare a NATO*, în Revista NATO, primăvara 2004, p.15.

²⁸ idem,
<http://www.nato.int/docu/reviw/2004/issue1/romanian/military.html>.

Douăsprezece state majore regionale subordonate urmează să fie operaționalizate în următorii ani.

Astfel, a fost realizată o diviziune a muncii clară între ACO și nou înființatul ACT: ACO stabilește standarde pe care unitățile trebuie să le atingă pentru a putea fi incluse într-un comandament NATO, iar ACT asigură instruirea necesară acestor unități. Atât ACO, cât și ACT vor certifica atingerea standardelor stabilite pentru aceste unități. Prin plasarea tuturor responsabilităților operaționale sub o singură comandă și concentrarea preocupării celuilalt comandament strategic asupra provocărilor apărute în procesul de transformare și îmbunătățire a interoperabilității dintre statele aliate, NATO se află în poziția în care poate să asigure transformarea continuă cerută de evoluția permanentă a provocărilor din mediul de securitate actual.

Aceste realizări sunt un vehicul al schimbării structurii forțelor NATO și al structurii forțelor în țările membre.

Pornindu-se de la faptul că în cadrul structurii forțelor statelor membre existau 279 de brigăzi, din care, în 2002, 169 erau puse la dispoziția NATO, iar în ”NATO 2004 Force Goals” se stabilea un număr de 102 brigăzi pentru îndeplinirea noilor misiuni ale Alianței, s-a ajuns la concluzia că sunt excedentare aproximativ 55 de divizii²⁹.

Cu toate acestea, structura forței pusă la dispoziția Alianței nu putea să obțină rezultatele scontate în condițiile provocărilor începutului de mileniu. Unitățile nu dispun de suficientă mobilitate, dislocabilitate și sustenabilitate.

Mai mult, „statele europene din NATO nu sunt pregătite pentru operațiuni de luptă”³⁰, conchide un raport al Centrului pentru Studii Strategice și Internaționale cu sediul Washington. Pentru eliminarea acestor grave disfuncții, Alianța desfășoară, într-un ritm alert, un program care urmărește reducerea dimensiunilor și sporirea eficienței, concomitent cu „retehnologizarea”.

²⁹ Idem.

³⁰ Apud *Europa nu e un bun războinic*, Jurnalul Național din 07.09.2004.

3.2. Direcții de acțiune viitoare

3.2.1. *Uniunea Europeană* și-a propus să pătrundă vertiginos în Balcani, sprijinind România și Bulgaria să devină membre în 2007. Apoi va reevalua Turcia și va întocmi un program pentru Croația. Celelalte state din Balcani vor fi încurajate să-și accelereze modernizarea pentru a corespunde cerințelor aquis-ului comunitar³¹. Sunt unele neclarități în privința impactului lărgirii UE asupra partenerilor care deocamdată nu doresc să-și schimbe statutul – Acordul European de Liber Schimb (EFTA): Islanda, Norvegia, Elveția și Liechtenstein. Norvegia a finalizat de două ori negocierile de aderare, dat tot de atâtea ori referendumul național le-a respins. Elveția a solicitat să devină membră din 1992, dar nu a început negocierile încă. Este posibil ca aceste state să-și revizuiască pozițiile.

Pentru viitoarea arhitectură instituțională europeană este important să se cunoască deciziile lor. La fel de așteptate sunt deciziile asupra stabilirii direcțiilor lărgirii NATO, ca și noile roluri și noii actori ai celorlalte organisme continentale.

Tot mai vehiculată este viziunea asupra Europei „lărgite” care să cuprindă un număr de state din bazinul Mediteranean, dar și de pe eșichierul nord-african³².

Oricum, lărgirea Uniunii Europene la 25 de membri și a NATO la 26, câți numără azi statele ce aparțin aceluiași sistem politic, economic și de securitate și au drepturi și obligații egale, reprezintă un succes al europenilor, după 60 de ani de acțiune comună.

Pentru proiecția instituțională viitoare, se pune întrebarea: Cum va răspunde „bătrânul continent” la provocările deceniilor următoare, când, în 2025, Uniunea Europeană și-a propus să cuprindă 40 de state, care se vor exprima în 33 de limbi?³³

³¹ Romano PRODI, *The Convention and beyond: The Commission and the Future of Europe*, comunicare susținută la European Policy Centre, 03.07.2003, p.1

³² Ibidem.

³³ *Keep the UFO Flying* în The Guardian, 08.07.2004, p. 5.

Stăruitoarelor căutări ale europenilor în direcția stabilirii viitoarei configurații instituționale și multitudinii de soluții avansate li s-au formulat mai multe variante:

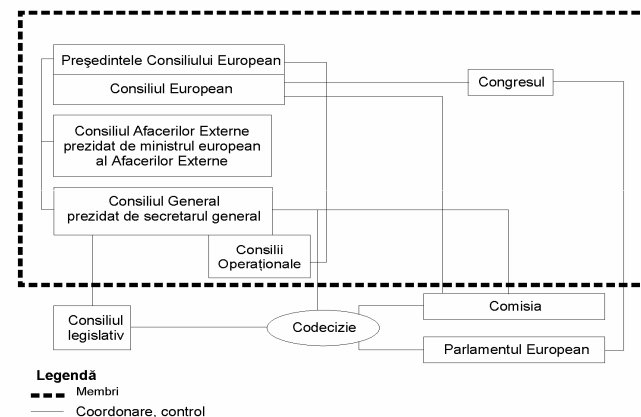
a) Propunerea franco-germană, argumentată drept „instrument pentru a se ajunge la un compromis”³⁴, dezvoltă două scenarii posibile:

➤ Scenariul inter-governamental

Este o inițiativă franceză, care urmărește păstrarea suveranității tuturor membrilor UE³⁵.

Consiliul European va fi cheia sistemului instituțional al Uniunii Europene (Schema 1)³⁶. Aceasta va adopta strategiile comune în probleme de politică externă și își va exercita puterea la scară europeană.

Schema 1. Scenariul intergovernamental

³⁴ *The new institutional architecture of the European Union a Franco-german third way*, în Euro Activ.com.Portal, 16.05.2003.

³⁵ *An unstable balance between an inter-governamental tendency and federal vision*, în Chronicle, 2005, 2004.

³⁶ Ronald DEHOUSSE, *The Institutional Architecture of the European Union: Third Franco-German way?*, în Research and European Issues nr. 23, aprilie 2003, p. 30

Președintele Consiliului european va avea un rol deosebit în implementarea inițiativelor politice atât interne, cât și internaționale. Acesta va numi secretarul general al Consiliului. Consiliul de Miniștri va avea responsabilități executive și operaționale crescute, coordonând politicile economice ale statelor membre.

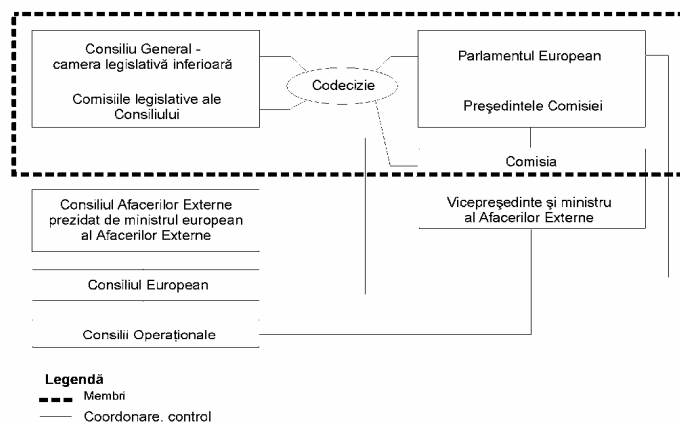
Numirea ministrului european pentru afaceri externe de către Consiliul European și poziționarea lui în subordinea directă a președintelui vor conduce la o creștere a competențelor acestuia în domeniul politicii externe.

Parlamentului European i se vor reduce puterile, limitându-le la elaborări legislative, forum pentru dezbaterile anuale ale „stării Uniunii” și votarea direcțiilor fundamentale de dezvoltare ale UE.

➤ Scenariul federal³⁷ (Schema 2)

Este susținut în special de Germania și urmărește întărirea caracterului supranațional al sistemului politic comunitar³⁸.

Schema 2. Scenariul federal

Parlamentul European se va afla în centrul întregii construcții instituționale viitoare. El va avea puteri sporite atât în procesul

³⁷ An unstable balance between an inter-governmental tendency and federal vision, în Chronicle, 2005, 2004.

³⁸ Ronald DEHOUSSE, op. cit., p. 31

legislativ, cât și în cel de bugetare. Va avea dreptul să decidă asupra tuturor cheltuielilor Uniunii.

Astfel, se abandonează ideea organizării periodice de congrese sau se reduce frecvența acestora.

Consiliul de Miniștri va avea atribuții executive clare și va participa la consiliile legislative.

Consiliul European poate să-și limiteze activitatea la definirea liniilor directoare ale politicii UE și la stabilirea strategiilor aplicate în politica externă.

Rolul președintelui Consiliului European se va reduce la unul de conducere.

În concluzie, propunerea franco-germană prevede alegerea unui președinte al Consiliului European, pe o perioadă de cinci ani sau pentru un mandat de doi ani și jumătate, care să poată fi reînnoit, „pentru a asigura o continuitate, o stabilitate și o vizibilitate direcției Consiliului.” De asemenea, se are în vedere alegerea unui președinte al Comisiei Europene de către Parlamentul European. Se recomandă înființarea postului de ministru al afacerilor externe europene, cu un statut special, numit de Consiliul European, dar care să fie membru al Comisiei Europene. Acest ministru ar urma să reunească atribuțiile actualului Înalt Reprezentant European, Javier Solana, și ale comisarului însărcinat cu relațiile externe, Chris Patten.

b) Propunerea britanico-spaniolă sprijină ideea unui președinte al Consiliului European, cu un mandat de patru ani, asistat de o președinție colectivă, formată dintr-un Consiliu de Miniștri din patru state membre, aleși pentru doi ani. Spaniolii și britanicii refuză alegerea președintelui Comisiei Europene de către Parlament, acesta urmând să fie numit de Consiliul European. Se prevede numirea unui ministrului al afacerilor externe, care să nu fie ales din cadrul Comisiei³⁹.

c) Propunerea „statelor mici” – reprezentanții Benelux au depus un text comun în care cer menținerea președinției prin rotație a Consiliului, alegerea președintelui Comisiei de către Parlament cu o majoritate de trei cincimi și înființarea postului de ministru al afacerilor externe, care să fie în același timp vicepreședinte al Comisiei.

³⁹ <http://www.ziaruldemures.ro/print.php?id=51>

3.2.2. Alianța Nord-Atlantică

Literatura de specialitate anticipează o arhitectură instituțională suplă și relativ stabilă, structurată pentru o mai lungă perioadă pe orientările programatice ale summit-urilor de la Praga și Istanbul. Se întrevăd performanțe majore, în urma reformelor interne, care să permită NATO o funcționare adaptată strâns exigențelor viitorilor ani, multiplelor provocări din mediul de securitate actual și în perspectivă. Pe aceste considerente, ea va fi o rețea instituțională modernă, perfect compatibilă cu realitățile și exigențele noilor misiuni puternic spațializate.

Viitoarea schemă instituțională a organizației va trebui să-și mențină în continuare un optim care să aibă în atenție faptul că spectrul de acțiune al NATO s-a extins asupra unor zone extracontinentale, că aceasta capătă un nou statut, de factor de putere continental și, apoi, global, că organizația este unica structură de securitate transatlantică adaptabilă la condițiile geopolitice de perspectivă, la amenințările secolului actual, o structură foarte puțin arborescentă, dar extrem de eficientă, cu o contribuție hotărâtoare la realizarea securității mondiale.

După primirea în Alianță a șapte țări partenere, configurația PfP s-a modificat radical, fapt ce impune o abordare diferențiată. Trebuie luat în considerare „specificul neutrilor europeni”⁴⁰ (Suedia, Austria, Finlanda, Elveția), care aduc contribuții valoroase la operațiile NATO și solicită, pe această bază, o implicare sporită în structurile de planificare și comandă ale operațiilor respective. Țările est-europene prezintă, la rândul lor, o serie de particularități. Aceste țări se divid în mai multe subgrupuri: candidații la NATO (Albania, Croația și Macedonia); Belarus și Republica Moldova; în fine, aspiranții la calitatea de membri PfP (Serbia și Bosnia-Herțegovina). În măsuri diferite, toate aceste state au nevoie de sprijinul Alianței pentru întărirea democrației, stabilității și pentru reforma sectorului de securitate.

⁴⁰ Cristian ISTRATE, *Responsabilitățile noului NATO*, Observatorul militar nr. 25, 24-30 iunie 2004, p. 12.

O abordare specială vor necesita Rusia și Ucraina, parteneri strategici ai NATO. În contextul implicării în războiul contra terorismului, NATO a declarat Caucazul și Asia Centrală „regiuni de importanță strategică”, iar statelor din această zonă li se va acorda o atenție sporită în anii ce vor urma.

În fine, se cuvine menționat parteneriatul cu țările mediteraneene, instituit în același an ca și PfP (1994), dar al cărui potențial a rămas neexplorat pe deplin. După înfrângerea comunismului și reunificarea Europei, dezvoltarea cooperării cu statele din zona „Orientului Mijlociu Extins” poate deveni proiectul de anvergură pentru noi și puternice instituții europene în cadrul instituțional general euro-atlantic.

Dinamica restructurărilor și calitatea structurilor vor purta amprenta complexității amenințărilor din mediul global de securitate și a misiunilor viitoare ale organizației. Presiunea evenimentelor, crizelor și conflictelor va reduce considerabil durata conceperii și realizării noilor structuri operaționale.

Estimăm, de asemenea, că, în noua formulă lărgită, NATO va regândi structura politică și, mai ales, cea militară de comandament, pentru a perfecționa și optimiza la maximum în viitor actul decizional, de comandă și control, a acționa mai mult preventiv, în zona extinsă de stabilitate, securitate și integrare ce o reprezintă azi și o va reprezenta în perspectivă Alianța.

Pe un fond preponderent turbulent al realităților regionale și globale, ce va implica tot mai mult Alianța la mare distanță și pe perioade îndelungate, vor apărea capacități militare noi, corelate cu misiunile „out of area” și acțiunile militare comune rapide în situații de criză, îmbunătățindu-se domeniile în prezent oarecum fragile: transportul militar aerian și maritim strategic, muniția teleghidată de precizie sau protecția împotriva armelor de distrugere în masă.

În continuare, va fi necesară, credem, o sporire a mobilității, flexibilității și capacității de lovire a forței Alianței, cu toate implicațiile ce decurg de aici pentru dimensionarea entităților luptătoare. Va crește ponderea capabilităților naționale în potențialul NATO și valoarea sprijinului statelor membre.

Noii membri, cu deosebire, vor trebui să-și structureze capacități militare potrivite, credibile, deși foarte reduse numeric, definindu-și competențele și structurile în raport cu rolul ce le va

reveni în cadrul Alianței. După îndeplinirea cerințelor NATO, statele membre pot decide ce alte forțe militare doresc să dețină în afara celor necesare pentru Alianță.⁴¹

Necesitatea realizării Forței de Răspuns a NATO și pregătirea continuă a armatelor naționale pentru asigurarea rotației în cadrul acesteia vor constitui un impuls pentru transformarea acestor armate.

Configurația structurală și nivelul operațional adecvat îndeplinirii unor misiuni în comun la standardele Alianței vor presupune, pe mai departe, capacități cu nivel ridicat de performanță acțională, modulare și temeinic instruite pentru acțiuni asimetrice în spectrul confruntărilor viitoare ale războiului bazat pe rețea. Structurarea forței în această viziune trimite la entități multiplicatoare de putere, cu o perfectă adecvare la acțiunile aliate.

Armatele tuturor statelor membre vor realiza o restructurare și operaționalizare a forțelor în funcție de cerințe, dar și de resursele alocate, vizând permanenta compatibilizare cu structurile NATO, alinierea la standardele operaționale și administrative ale acesteia etc.

Factorii de decizie la nivel național vor fi obligați să perceapă corect dimensiunea transformărilor ce ar urma să aibă loc în instituția militară în ansamblul său, să realizeze o justă evaluare a costurilor implicate și alocare a resurselor necesare, pentru a crea structurile specializate cerute de întreaga gamă a misiunilor integrate viitoare.

Unele facilități financiare și logistice, aplicarea unor programe și proiecte comune pe domenii prioritare ale reformei, transferul de armamente și tehnologii aferente etc. vor asigura o accelerare a transformărilor și o restructurare mai vizibilă în plan interaliat.

3.2.3. Alte instituții europene

Acestea vor urma trendul general al perfecționărilor, adaptându-se din mișcare noilor condiții impuse de modificările actuale și de perspectivă ale mediului internațional și cerințelor statelor europene.

Estimăm că, în deceniul următor, toate vor cunoaște creșteri substanțiale de membri, își vor lărgi sfera de activitate și vor fi mai eficiente. Vor apărea noi instituții, cu noi atribuții, situație solicitată de relațiile concrete ale epocii.

Desigur, nu este exclus ca instituțiile care nu corespund noilor realități să devină falimentare din punct de vedere al obiectului existenței lor și să se desființeze.

⁴¹ <http://www.nato.int/docu/reviw/issue1/romanian/military.html>

Capitolul 4

EVALUĂRI FINALE

4.1. Concluzii

Literatura de specialitate apreciază că, noua arhitectură instituțională a continentului, racordată strâns la arhitectura globală, va fi fondată pe un model funcțional, pluralist, rațional, care va dispune de mecanismele necesare armonizării intereselor, nu întotdeauna simetrice ale europenilor.

Șansa Europei unite va fi dată de valențele noi ale instituțiilor europene, care vor trebui să ofere un model eficient de funcționare, bazat pe un grad ridicat de participare și implicare în viața societății europene, pe autoritate și responsabilitate în executarea atribuțiilor și mandatelor încredințate.

Din această perspectivă, procesul de edificare a viitoarei configurații este deosebit de complex și trebuie constituit cu minuțiozitate.

Lărgirea, principala evoluție viitoare, nu trebuie să se facă în detrimentul aprofundării integrării europene, motiv pentru care se consideră la fel de importante acțiunile menite să garanteze continuitatea forței și coerenței demersurilor făcute până în prezent în sensul statuării principiilor fundamentale ale construcției europene și obiectivelor sale de natură politică, economică și socială, care să combine armonios un spațiu economic și social comun cu o uniune politică și de securitate mai vizibilă și mai puternică pe scena internațională.

O Uniune lărgită nu înseamnă numai un număr sporit de state membre, dar și un grad mai mare de eterogenitate. Europa este un continent al diversității și al multilateralității culturale. Puterea și „farmecul” Uniunii Europene s-au bazat, însă, tocmai pe capacitatea ei extraordinară de a crea unitate din diversitate.

În contextul actualei extinderi, dezvoltarea instituțională a Uniunii Europene, a pilonului european al Alianței Nord-Atlantice, a OSCE etc. este inevitabilă, iar procesul va implica atât inițiative de ordin juridic, cât și reamenajări în domeniul instituțional.

Noua paradigmă a cooperării instituționale europene presupune: reguli precise de procedură în procesul decizional, delegarea deciziilor spre agenții, grad de independență în raport cu emitenții politici și administrativi, control minuțios, coerent și eficace.

4.2. Propuneri

În ceea ce privește opinia asupra principiilor care să stea la baza acestei construcții, deopotrivă complexă și ambițioasă, considerăm esențiale următoarele elemente:

Noua construcție europeană va trebui să reprezinte „construcția comună a unor aspirații și interese împărtășite”.

Tuturor statelor membre trebuie să li se garanteze păstrarea și posibilitatea afirmării identității naționale, principalul factor de mobilizare a energiilor statelor pentru realizarea macro-obiectivelor continentale.

Cetățenii tuturor statelor constitutive trebuie să aibă sentimentul apartenenței la o entitate în ale cărei valori comune se recunosc ei înșiși.

Cadrul național, cel puțin în perioada pe care o analizăm, va trebui să rămână un punct de referință esențial al afirmării identității naționale și al consolidării democrației. Regulile și politicile comune ale Uniunii Europene trebuie să se bazeze pe valorile și principiile împărtășite fără rezerve de toți membri săi. Trebuie încurajată și susținută revitalizarea valorilor democrației la scara întregului continent european, deoarece stabilitatea în spațiul din vecinătatea granițelor externe ale Uniunii Europene poate fi o garanție suplimentară a menținerii bunăstării și securității în cadrul acesteia.

Integrarea în anul 2007 în Uniunea Europeană și aderarea la instituțiile cu vocație europeană, care este posibil să apară în anii viitori, trebuie să reprezinte pentru România o asociere în care transferul de suveranitate să fie privit cu realism și pragmatism (din perspectiva avantajelor pe care le oferă). E bine însă ca aceasta să nu devină o sursă de temeri obsesive de disoluție a identității naționale în urma aderării. De aceea, tocmai modalitatea de garantare a

transparenței și echității procesului de integrare va constitui panaceul pentru dispariția reticențelor privind aderarea.

Totodată, participarea reală a României la gestionarea în comun a elementelor de suveranitate națională puse la dispoziția instituțiilor europene va conduce la sporirea credibilității și viabilității acestora.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE

Redactor: CORINA VLADU
Tehnoredactor: MĂRIOARA PETRE BĂJENARIU

Bun de tipar: 15. 12. 2004

Hârtie: A3

Format: A5

Coli de tipar: 3,125

Coli editură: 1,5625

Lucrarea conține 48 pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București

Telefon: (021) 410.52.20

Fax: (021) 410.03.64

B.272/04/1238

C 283/2004